

ВИДИМО ЗА НЕВИДИМИЯ РОК

Рецензия на книгата на Гергана Райжекова „Невидимият рок. Алтернативната рок сцена в България“. София: Интервю Прес, 2019

ВЕНЦИСЛАВ ДИМОВ

VISIBLY ON THE INVISIBLE ROCK

A review of Gergana Rayzhekova's book "The invisible rock. The alternative rock scene in Bulgaria". Sofia: Interview Press, 2019

Ventsislav Dimov

Резюме: Рецензия на книгата на Гергана Райжекова „Невидимият рок. Алтернативната рок сцена в България“. София: Интервю Прес, 2019 (530 стр., твърда корица).

Ключови думи: рецензия, алтернативна сцена, рок

Abstract: A review of Gergana Rayzhekova's book "The invisible rock. The alternative rock scene in Bulgaria". Sofia: Interview Press, 2019 (530 p., hard cover).

Keywords: review, alternative scene, rock

Когато тази книга все още напираше да тръгне към читателите си, но все още бе идея без „черно на бялото“ овеществяване с дъх на печатарско мастило, като научен рецензент написах предговор, който озаглавих „В звучащите градини на алтернативните воеводи“. За такъв бароково-метафоричен изказ ме вдъхновиха няколко съществени неща, които ще споделя като покана за прочит на рецензираната книга – първо, заради автора. Познавах отблизо дългогодишното трудолюбие на Гергана, която открих като студентка по „Антропология на популярната музика“ –

магистърска програма в катедра „Културна антропология“ на Философски факултет в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, точно преди десет години, през 2009 г. Магистърската ѝ теза, на която бях научен ръководител, бе изследване на музикални моди и движения от клуб *Строежа* и през 2011 г. бе защитена с отличие. Няколко години по-късно Гергана стана докторант, бях неин ментор и заедно с моите колеги от Катедра „Радио и телевизия“ на Факултета по журналистика и масова комуникация три години споделяхме усилията и радостите на академичното школуване и научното израстване на автора и неговата теза, защитена като докторска дисертация на тема „Развитие на съвременната алтернативна сцена в България (музикални клубове и медии)“ през 2017 г. Междувременно Гергана прописа не само в служебни жанрове, а журналистически, публицистично, научно – публикува няколко научни статии в авторитетни издания в България и САЩ, участва в международни научни конференции, написа десетки статии за онлайн издания, води седмично радиопредаване в алтернативното студентско радио „Реакция“. През всичките тези години Гергана не се умори да търси, научава и споделя с другите нещо ново. Обикаля музикални събития и фестивали, опознава музикални сцени и клубове, издирва и интервюира музиканти, организатори на музикални събития и управители на музикални клубове, натрупа огромен теренен опит. Както казах в предговора, свидетел съм как на полето на своя изследователски обект Гергана Райжекова не прелетя мимоходом, не кацна отвисоко, а стъпи уверено. Първото, което си помислих, когато получих ръкописа на книгата, бе съмнението – дали този масив е същата дисертация, която познавах? Така стигаме до втората причина да се зачетете в книгата – тя, след трудолюбието и постоянството на Гергана, е умението ѝ да комуникира, да търси реализация на своите мисли и открития, както градинарят търси резултата от своето трудолюбие не в затворена само за него цветна градина, а в радостта у другите от подарените цветове и аромат на цветята. Та, книгата се очакваше да бъде изпълнение на една, на пръв поглед ясна и лесна задача: да се отпечата една докторска дисертация като видим финал от дългогодишна изследователска дейност, атестат за полученото академично признание и необходимо

въвеждане на научните резултати в една немногбройна читателска общност от професионално ангажирани с изучаваното явление хора. Райжекова бе избрала друг път – по-амбициозен и рискован – да преработи академичния текст, да го обогати комуникативно с много фотографии, да го аранжира с букет от метафорични заглавия и подзаглавия, да го направи по-информативен с включените интервюта на музиканти, музикални мениджъри, музикални журналисти. И накрая, третата голяма причина да покана бъдещите читатели беше... самата Гергана. Любопитна и ентузиазизирана като пътешественичка из света на алтернативните сцени, барабанистка и радиоводеца, собственик на колекция от тишърти на много групи и флаери и постери на много събития, притежаваща вече и образователната и научна степен „доктор“, тя беше написала вече и първата си книга. Това ме накара тогава да напиша предговора, който нямаше задачата да разкаже книгата вкратце, а да каже „а“. „А“ като първата буква от азбуката, знак за начало. „А“ като междуметие, знак за изненада. „А“ като „алтернативна“ (сцена, музика, медии), т.е. другост – едно от ключовите понятия в книгата. Но и „а“ като съчинителен съюз, знак за живота на книгата отвъд кориците, за читателите, които я чакат (разбирай: читателите, които автора през книгата си очаква като събеседници в един наченат от него разговор, но и обратното – неизвестните, а може би още неродени читатели, които чакат днес или ще потърсят утре такава книга, която да им разкаже като как са се случвали музиката, сцените, клубовете, феновете...).

Сега можем заедно да прочетем книгата и да стигнем до „я“-то. Но задачата на една рецензия не е да покаже, че авторът ѝ е прочел книгата, не да разкаже накратко съдържанието и да затвори кориците. А да покани за прочит читателите, защото... Да каже защо книгата си заслужава читателското внимание, време и усилие. Ще опитам да го направя делово, без заразителните от избрания стил на книгата барокови метафори.

„Невидимият рок“ е информативна книга. Тя съдържа много информация за повечето от това, което в съвременната популярна музика се различава от мейнстрийма, масовата музика (в предговора си Емо Братанов изброява естрадата, поп музиката, попфолка, чалгата; добавя клъстер от идиоми на

хибридната поп-музика: поп-Ар-ен-Би, поп-рап, поп-диско, поп-денс, поп-електроника и т.н., както и крайните, шумни и радващи се на масова тийнейджърска любов стилове на рока, като метъла; а за да е ясен какво обединява цялата тази пъстра картина, използва като рамка сленга на една отх представителките на алтернативната сцена Милена – „мазня някаква“). Извежда чертите на тази аморфна на пръв поглед друга музика, като преравя периодични издания, дискографии, слуша записи, посещава концерти, фестивали и музикални клубове, прави интервюта – дългогодишна и сериозна работа по библиотеки и архиви и още по-мащабна и плътна около живите сцени, и с живите коментатори на тази музика. Информацията е за явления, които обикновено не попадат в научния обзор, защото са актуални, неуталожени, неясни. Т.е. книгата запълва празнина. Информацията е историческа, защото са осветени звуци, процеси, фигури – от правещите музиката, през посредниците музикални журналисти и клуб-мениджъри до аудиторията – през един немалък период, от десетилетието пред промените през 1989, до днес. Текстът на Гергана ни потапя в атмосферата на някогашния „Строеж“ в Студентски град, София и в тази на днешния „Строеж“ на „Лега“; кацаме на „Терминал 1“ на „Ангел Кънчев“ и на „Стейдж 51“ в Пловдив; обикаляме някогашните музикални градини край морето по времето на „Духа на Бургас“ и днешните музикални клубове и сцени в София, Пловдив, Хасково, Сандански... Останалите места и имена ще намерите в следващите страници. Книгата, освен всичко друго, е и своеобразен пътеводител в актуалната българска клубна култура. Информацията е обемна – книгата е цели 530 страници! Подгответе се за сериозно четене, ще ви трябва и молив, защото масива от данни изисква от скрупулъозния читател да си води бележки.

„Невидимият рок“ е не само информативна, но и интерпретативна книга. Информацията е антропологическа и пластична, защото основен информационен източник са интервюта, правени на терен. Подходите на автора са антропологически – търси се не някаква обективна картина на музикалния живот, не някаква обективна яснота за музикалните съдържания, а субективни версии за случващото се в, с и около музиката,

за нейното обществено, общностно и човешко преживяване. Масива, върху който стъпва изследването – 70 интервюта с живи хора, не анкети, не пратени по фейсбук въпроси, а антропологически интервюта лице-в-лице, повечето от които съдържащи плътно описание на преживяното чрез биографичен разказ. Книгата съдържа седем от тези интервюта, те са 1/3 от обема ѝ, цели 200 страници. И може би най-важното – Гергана Райжекова не се страхува и срамува да въведе себе си като герой в собствената си книга, да се наблюдава и описва, да се показва и коментира. Този екхибиционистичен (на пръв поглед) порив, всъщност е осъществяване на един присъщ на антропологическите изследвания подход – „включено наблюдение“. Тази книга показва как заедно растат алтернативната сцена и музика в България и техния изследовател. Бидейки не само участник, а и наблюдател, на моменти Гергана забравя дистанцията, не само се вслушва, а и сама се включва в хора от алтернативни гласове.

„Невидимият рок“ е „многоцелева“ книга. Изследователите на популярната музика ще намерят в нея дескрипция на музикални явления през техните сцени и фигури в една историческа картина на развойните явления през период от поне три десетилетия. Транзитолозите (историци, политолози, социолози на прехода) ще получат още едно поле с културни символи за своите наблюдения. Работещите в полето на медийните изследвания ще открият в книгата анализи на българските музикални медии, периодизирано от 70-те до края на 80-те години на XX век, между 1989 и 1994; след 1994. Ще намерят повече щрихи към връзката медии-музика в четвърта глава, в която авторът търси описание на съвременните алтернативни сцени през своя класификация. Изводите от прегледа на музикалните медии в България между 70-те години на XX век и 2017 г. показва на изчезването на множество музикални седмични и месечни издания, което след средата на 90-те се случва в геометрична прогресия. Акцентът е върху електронните медии – музикалните форматни радиа и телевизии. Уловен е и процеса на дигитално битие на алтернативна музика в онлайн медии, ще откриете дори следи от включеното наблюдение на автора в студентското радио „Реакция“. Но книгата не е само академична,

не е предназначена само за научни работници. Стилистиката на изказа, пластичния език, пробива на сленг и разговорна реч, атрактивното оформление и дори споменатата вече информативност са покана към аудитория, неизкушена от научни амбиции. Някои може да се подразнят от това, което напомня „всичкология“ (първоначално и аз се замислих дали сугестопедията е на мястото си в изследването на клубната сцена), но широката публика ще бъде щастлива.

Последното е свързано с още едно качество на „Невидимия рок“ – тя е полемична книга, защото авторът има нерв към актуалното, проблемното, критичното. На места в тази книга научната стилистика се пропуска съзнателно, пропуска есеистичното и публицистичното, авторът не иска да дисциплинира своя ентузиазъм и хъс, не може да скрие личните си съпричастия. Мисля, че това не е слабост, а богатство на книгата. Кара ни да се замислим, например, върху факта, че отношението чужда-българска музика в звуковата фактура на българската клубна сцена е едно към шест и нараства. А в българските медии – още по-незавидно за българската музика. Провокира ни с паралели със съседна Сърбия, където и в учебниците, и в ефира, и в клубовете сръбската музика преобладава. Подхвърля ни темата за 50% квота за българска музика в родния ефир. А вие какво мислите?

В тази книга няма да намерите окончателен отговор на тези и подобни въпроси. Но ще намерите много и изключителна страст, с която Гергана Райжекова и нейните герои говорят за музиките си. Те са и наши музика – ако не съвсем наши, на нашето време, то на наши връстници, на нашите деца. Хубаво е, че автор на тази книга е млад изследовател (Гергана продължава да работи активно като изследовател, в момента е пост-докторант във ФЖМК, част е от изследователския екип на научния проект „Меката власт на популярната музика в медиите“, подкрепян от СУ „Св. Климент Охридски“ и финансиран от Фонд научни изследвания). Още по-хубаво е, че Райжекова е алтернативен изследовател, подобно на своя обект. Гергана е едновременно „мейкър“, „дуър“ и „ноуър“ – познава своя обект отвътре и отвън, знае как се прави музиката като артистичен акт, как се осъществява като събитие и културен продукт, как се опознава и предава

медийно и комуникативно, как се изследва и анализира научно. Хубаво е, когато такова познание става споделено, защото не е само суха наука и анализ, а синтез.

Книгата е написана и издадена. Очаква своите читатели, за да се осъществи синтеза. А ние, прочелите я, оставаме с надежда – дано горчивите мисли на Гергана Райжекова и нейните събеседници за несветлата картина на българската алтернативна музикална сцена, на българските музикална индустрия и шоу бизнес, за губещата се българска музика – всичко това аргументирано, научно, но и публицистично, емоционално изказано в книгата – не остане само между кориците ѝ.